

PÕLLUMAJANDUSMINISTER

KÄSKKIRI

Tallinn

28 . mai 2008 nr 126

Riikliku programmi “Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2009-2014” kinnitamine

Käskkiri kehtestatakse “Vabariigi Valitsuse seaduse” § 49 lõike 1 punkti 1 alusel ja kooskõlas “Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse” § 13 lõike 1 punktiga 2:

1. Kinnitada riiklik programm “Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2009 – 2014” (lisatud).

2. Programmis seatud eesmärkide saavutamise tagamiseks eraldatakse vahendid Põllumajandusministeeriumi tegevuskuludest vastavalt riigieelarve iga-aastastele võimalustele.

3. Avaldada riiklik programm Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2009 – 2014” ministeeriumi veebilehel.

Saata: Põllumajandusteaduste nõukogu liikmed, teadus- ja arendusosakond, õigusosakond, finantsosakond.

Helir-Valdor Seeder

08 03633

RIIKLIK PROGRAMM "PÕLLUMAJANDUSLIKUD RAKENDUSUURINGUD JA ARENDUSTEGEVUS AASTATEL 2009 – 2014"

1 **Sissejuhatus**

Riikliku programmi "Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastateks 2009 – 2014" (edaspidi *programm*) koostamise vajadus tuleneb Vabariigi Valitsuse 21. detsembri 2004. a korraldusega nr 885-k "Riikliku programmi «Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2004–2008» kinnitamine" kinnitatud riikliku programmi lõppemise tähtaja lähenemisest.

Programmi teises peatükis tuakse välja seosed valdkonna teiste arengukavadega ja programmi alusdokumendid. Hetkeolukorra ülevaates on selgitatud riikliku programmi "Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2004–2008" tulemusi ning kirjeldatud antud valdkonnas esinevaid probleeme, mille lahendamiseks vajalikud tegevused on ära toodud programmi neljandas peatükis. Programmi viiendas peatükis esitatakse programmi maksumuse prognoos ja kuuendas peatükis kirjeldatakse programmi juhtimisstruktuuri ning nõudeid projektidele ja projektijuhtidele.

Riikliku programmi "Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastateks 2004–2008" kogemuste põhjal on halduseesmärgiks suurendada projektide hindamise protsessi läbipaistvust ja lühendada taotluste menetlemise tähtaegu.

Programmi eelnõu koostas põllumajandusministri 23. jaanuari 2008. a käskkirjaga nr 1.3-1.1/14 moodustatud töörühm. Programmi eelnõu koostamisse kaasati Jõgeva Sordiaretuse Instituut, Eesti Maaviljeluse Instituut, Eesti Maaülikool ning põllumajandusnõustajad ja –tootjad.

2 **Seosed teiste valdkonna arengukavadega ja alusdokumendid**

Programm on kooskõlas "Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusega", mille kohaselt toimub teadus- ja arendustegevuse rahastamine riigi eelarvest sihtfinantseerimise, baasfinantseerimise, riiklike teadus- ja arendusprogrammide ning uurimis- ja arendustoetuste kaudu.

Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse § 13 lõike 1 kohaselt on ministriumide ülesandeks teadus- ja arendustegevuse valdkonnas:

- 1) korraldada oma valitsemisalale tarvilikku teadus- ja arendustegevust ning selle finantseerimist;

- 2) töötada välja riigi arengukavast tulenevad oma valitsemisalaga seotud riiklikud teadus- ja arendusprogrammid ning korraldada nende täitmine.

2007. aasta juulis kinnitas põllumajandusminister “**Põllumajandusteaduste arengukava aastatel 2007-2013**” ja selle rakendusplaani, mille kohaselt põllumajandusteaduses peab üheks teenäitajaks olema sotsiaalne suund.

Programmi abil viiakse ellu Põllumajandusteaduste arengukavas sätestatud eesmärgid, milleks on:

1. Toidu, sööda ja bioenergia (biomassi) ning mittetoidulise toorme tootmine on konkurentsivõimeline. Uued innovaatilised tooted.
2. Elukeskkond ja maaelu on kvaliteetsed. Säästlikkus, multifunktsionaalne maastikukasutus, maaelu mitmekesistamine.
3. Toit on ohutu ja kvaliteetne. Tarbija rahulolu.

Programmi teadustöö tulemuste rakendamise kaudu realiseeruvad elu- kvaliteedi ja keskkonna jätkusuutlikkuse tagamisele suunatud eesmärgid.

Programmi raames kavandatud tegevused on kooskõlas Eesti teadus- ja arendustegevuse strateegiaga “Teadmistepõhine Eesti 2007-2013” ning on seotud mitmete teiste arengukavadega, mis keskenduvad konkurentsivõime tõstmisele ja jätkusuutliku teaduse arendamisele.

Põllumajandusministeeriumi poolt ellu viidavate põhistrateegiate rakenduskavad Maaelu Arengukava 2007-2013, Euroopa Kalandusfondi rakenduskava 2007-2013, Eesti mahepõllumajanduse arengukava 2007-2013 ja selle rakendusplaan, Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukava aastateks 2007-2013 ja rakendusplaan ning programm täiendavad üksteist ning moodustavad eesmärkide täitmisel ja tegevuste elluviimisel ühtse terviku.

Programmi eesmärkide täitmine peab tekitama sünergia **Eesti Maaelu Arengukava meetme 1.7 alameetmega 1.7.1** “Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate alane koostöö”, mille üheks eesmärgiks on ergutada põllumajandustootjate ja –töötajate investeringuid teadus- ja arendustegevusse ning koostööd teadlastega, lahendamaks tootjate ja töötajate konkreetseid tootmisprotsessiga seotud probleeme ning tõsta seeläbi ka nende konkurentsivõimet. Alameetme 1.7.1 puhul on toetatavateks tegevusteks tootjate ja töötajate ärihuvist lähtuvad ja nende initsiatiivil teostatavad rakendusuuringud, tootearendus ja tehnoloogia ning sortide ja tõugude sobivuse hindamiseks tehtavad võrdlusuuringud.

Programmi kaudu toetatakse teadus- ja arendusasutuste poolt algatatud üldisemate, suuremale potentsiaalsete kasutajate hulgale huvi pakkuvate uurimistööde läbiviimist. Erinevalt alameetme 1.7.1 abil teostatud uuringutest, mille tulemused võivad jääda ka töö tellija ärisaladuseks, on programmi raames tehtud tööde tulemused kättesaadavad laiale üldsusele.

Kuni 2009. aastani rahastatakse sordiaretuse projekte Vabariigi Valitsuse riikliku programmi “Põllumajanduslikud rakendusuuringud ja arendustegevus aastatel 2004-2008” raames, mille käigus selgus, et sordiaretusuuringute teostamiseks ei sobi lühiajaline konkurentsipõhine finantseerimine, sest sordiaretus on pikaajaline protsess, kus uue sordi aretuseks kulub

minimaalselt 10-12 aastat. Eeltoodu tingis vajaduse töötada välja riikliku programmi eelnõu „Sordiaretusprogramm aastatel 2009 – 2019“.

Programmil on oluline roll põllumajandusteaduse jätkusuutlikkuse tagamisel ja arengul, noorteadlaste kaasamisel ning põllumajandusteadlaste osalemisel põllumajandussektori arenguks ja juhtimiseks vajalikus siseriiklikus ja rahvusvahelises teadustegevuses.

3 Hetkeolukorra analüüs

Riikliku programmi “Põllumajanduslikud rakendusüriingud ja arendustegevus aastatel 2004-2008” raames saadi uusi teadmisi neljas valdkonnas:

3.1 Toiduohutus ja veterinaaria

Töötati välja lüpsilehmade sigimishäirete diagnostika ja sigivuse parandamise meetodid, veiste infektsioosse rinotrahheiidi ja veiste viirusdiarröa tõrjeprogramm ning täiustati poegimisjärgsete emakainfektsioonide tõrje metoodikat ja raviskeeme Eesti kõrgetoodangulistel piimalehmadel.

Katsetati suguselekteeritud sperma kasutamist soovitud soost järglaste saamiseks veistel ning viidi läbi sigimishäirete ravikatsed.

Alustati loomade mikroobide antibiootikumiresistentsuse monitooringut, uuringu esialgseid tulemusi antibiootikumide otstarbekast kasutamisest produktiivloomadel tutvustati Eesti loomaarstidele 2007. aastal.

Alustati veiste jalahaiguste automaatse seiresüsteemi väljatöötamist, mille käigus täiustatakse mõõtetulemuste registreerimise süsteemi.

Selgitati välja kaasaegsete uurimismeetoditega *Lawsonia intracellularis*'e esinemine seakarjades ja sigade proliferaatiivse enteropaatia (PE) seos teiste bakteriaal- ja viirusnakkustega ning töötati välja diferentsiaaldiagnostika, tõrje ja profülaktika meetmed.

Jätkusid parasiitide tõrje optimeerimise alased tööd seakasvatases, mis võimaldavad vähendada parasiitide põhjustavat majanduskahju, toota antiparasiitikumide jääke vähemsisaldavaid sealihasaadusi ja vähendada keskkonna saastumist.

3.2 Looma- ja taimekasvatus

Loomakasvatus (sealhulgas vesiviljelus)

Läbiviidud uurimistööde tulemusel saadi uusi teadmisi piima laapumist mõjutavatest teguritest. Piimakarja kasvatajatele ja töötlejatele suunatud uuringuga selgitati välja juustu tootmiseks sobivaim söödaratsioon.

Jätkati uuringuid erinevate söötmis- ja pidamistingimuste mõju kohta lehmade tervisele ja piima kvaliteedile veiste vabapidamisega piimakarjafarmides, mille tulemusena on selgunud piima koostist, rasva ning valgu sisaldust mõjutavad tegurid.

Selgitati välja kõrge söötmistaseme korral Eesti veisetõugude toodanguvõime ja tervislik seisund.

Koostöös vesiviljelejatega viidi läbi vähikasvatuse tehnoloogia alased katsed Eestis, uuriti vähikatku ning viidi läbi molekulaargeneetilised kvaliteedi, viljakuse ja eksterjöõri uuringud.

Taimikasvatus (sealhulgas aiandus)

Alamvaldkonna laiemaks eesmärgiks oli kindlustada põllumajandustootjad Eestis aretatud sortidega, mis on siinsete kasvuoludega kohastunud, konkurentsivõimelise saagitasemega, hea saagi kvaliteediga ning samas hea haigus-, kahjuri- ja talvekindlusega. Eesmärgiks oli töötada välja keskkonnasõbralikud, ökonoomsed tootmis- ja säilitustehnoloogiad, mis kindlustavad kvaliteetse taimikasvatustoodangu nii toidu kui sööda tarbeks.

Töötati välja nüüdisaegsed taimekahjustajate tõrje meetmed, täiustati põllu- ja marjakultuuride, köögi- ja puuviljade ning heintaimede kasvatamise agrotehnikat. Aretati uusi põllukultuuride sorte. Viidi läbi tootmiseks vajalike Eesti sortide säilitusaretus ning algseemnekasvatus, täiendati sordiaretusmeetodeid.

Uuriti söödatootmise tehnoloogiaid ja säilitusviiside mõju sööda kvaliteedile, selgitati välja suurema toiteväärtusega söödakultuurid ning mitmesuguste silolisandite mõju silo kvaliteedile, toitainete kadudele ja aeroobsele stabiilsusele.

Määratleti rohusöötade ainevahetus energia sisaldust mõjutavad tegurid erinevatel heintaimede liikidel ja sortidel. Rohusöötasid hinnati keemilise koostise ja toiteväärtuse alusel.

Uuriti molekulaarseid ja koekultuurimeetodeid, mida rakendatakse sordiaretuses Jõgeva Sordiaretuse Instituudis ning Põllumajandusuuringute Keskuses taimse materjali analüüsimisel.

Jätkati Eesti teravilja kvaliteeti mõjutavate hallitussente negatiivse mõju vähendamise võimaluste uurimist.

Alustati masintehnoloogiate valiku kriteeriumite uuringutega, mis on seotud teraviljade, tehniliste kultuuride ja biokütuse tooraine tootmisega.

Arendati Eesti internetipõhist taimekaitsealast nõustamissüsteemi (I-Taimekaitse).

3.3 Põllumajandust toetavad tegevused

Saadi uusi teadmisi meditsiiniliste makroseente kasvusubstraadi valiku ja erinevatel söötmetel kasvatamise kohta.

Analüüsiti Eesti maastikuliste piirkondade maastikuelemente ning selgitati välja maastikukorraldamise arengusuunad. Töötati välja põllumajandustootja keskkonnakava teoreetilised alused.

3.4 Maamajandus- ja sotsiaaluuringud